

ANytt

AFGHANISTAN

Nr. 2 - 2007

- **Vellykket seminar med afghanske kvinner**
- **Om Afghanistan, Norge og NATO**
- **Møt Farida Ahmadi**

Det norske Afghanistan

Innhold

- 3 **Ytringsfriheten møter utfordringer**
- 4 **Til markedet!**
- 6 **Norge i offensiv krig – hva da med solidariteten?**
- 7 **Sikkerhet er mer enn militærmakt**
- 8 **Om ti år er Afghanistan et bedre sted å leve**
- 12 **Afghanistansseminar**
- 18 **Hjemlandets kvinner**
- 19 **Nasjonale kulturelle og rituelle verdier i fare**
- 20 **Gul Dara**

ANytt utgis av Afghanistankomiteén i Norge
Osterhausgt. 27, 0183 Oslo
Tlf: 22 98 93 15
www.afghanistan.no

Redaktør
Terje Skaufjord

Redaksjon
Mujtaba Mastoor
Terje Skaufjord
Bjarne Robberstad Johnsen
Cecilie Nordfeldt

ANytt utgis med støtte fra **NORAD**, i samarbeid med **Afghansk Ungdomsförening**, redaksjonskomitee@auu.no

Abonnér på ANytt
Abonnement koster kun 100 kroner årlig, og bestilles hos AiN

Utforming
Arne Gustafson
agustaf@online.no

Forsiden
Kvinneaktivist og parlamentsmedlem Shukria Barakzai.
Foto: Terje Skaufjord

[LEDER]

Afghanistan har vært svært mye til stede i nyhetsbildet i Norge nå seinhøstes. Først var det den norske soldaten som ble drept av en veibombe (mine?). Deretter striden om utilstrekkelig legedekning for norske styrker i Nord-Afghanistan. Etter hvert som Norge blir mer involvert militært, kan det se ut som om Afghanistan mer og mer settes inn i en norsk virkelighet, med norske soldater i hovedrollen, mens den humanitære situasjon, livet for afghanere flest, kommer i bakgrunnen.

Striden om norske leger i Afghanistan raste heftig i Norge da den afghanske legen Saeeda Saeedee, deltok på seminaret om afghanske kvinner, som Afghanistankomiteen var medarrangør av. På seminaret ble det snakket om mangel på leger og fagfolk, om fravær av helsetilbud for store deler av befolkningen, om verdens høyeste barnedødelighet; noen få stikkord om virkeligheten i Afghanistan. Shukria Barakzai stilte spørsmålet om hvorfor befolkningen i Helmand i 2007 skal vise tillit til den internasjonale tilstedeværelsen når de aldri har sett noe praktisk resultat av den, annet enn krigføring som går hardt utover dem.

Dette er seks år etter at Taliban ble jaget ut, og vi (FN, vesten, hjelpeorganisasjonene) skulle bidra til en massiv oppbygging av Afghanistan. Året var 2002. Taliban var helt ute. Optimismen var stor, både blant afghanere og utlendinger. Det var da det. Fortsatt er mange, mest av prinsipp, optimister. Afghanere er utpreget tålmodige folk, men selv de synes det er drøyt å vente 6 år uten at noe skjer. Virkeligheten over store deler av landet er at de ikke har merket noen vesentlig forandring.

Tallforholdet 1 til 11 er viktig for å forstå dette. Dette er forholdet mellom penger som USA og de store landene bruker på henholdsvis humanitær hjelp og militær virksomhet. For hver krone som går til skole og helsetilbud, går det 11 kroner til våpen, helikoptre og soldater.

Når afghanerne i tillegg må se på krigsherter og andre maktpersoner som beriker seg og et overdimensjonert FN-apparat med folk som hever – for dem – astronomiske lønninger som tas av denne ene krona, så er det kanskje ikke så rart at entusiasmen ikke nettopp er til å ta og føle på. Det betyr ikke at de har ønsket seg Taliban tilbake. Talibans tilbakekomst må nok helt andre ta hovedskylda for.

I USA er man vant til at det er de amerikanske styrkene som står i sentrum for oppmerksomheten i nyhetsdekningen fra Afghanistan. I Norge har det helt siden Karzai-regjeringen ble etablert, vært gjenoppbygging og humanitær støtte som har vært sentralt. For de av oss som er skeptiske til eller rett og slett motstandere av norsk NATO-deltakelse i Afghanistan, er det selvsagt tungt å se hvordan afghanerne og deres humanitære behov skyves helt i bakgrunnen. Men det må vel være et tankekors også for regjering og Storting at også den "humanitære stormakt" Norge i år igjen bruker mer penger på det militære enn på det humanitære, samtidig som de snakker mer og mer om det førstnevnte og mindre og mindre om det sistnevnte.

Terje Skaufjord
Redaktør for nr. 2/07

Fortsatt er mange, mest av prinsipp, optimister. "Afghanere er utpreget tålmodige folk, men selv de synes det er drøyt å vente 6 år uten at noe skjer. Virkeligheten over store deler av landet er at de ikke har merket noen vesentlig forandring"

Ytringsfriheten møter utfordringer

AV WAHEED WARASTA, KABUL

Etter talibanregimets kollaps kom president Hamid Karzai til makta. Noe av det mest positive han foretok seg var å fastslå at det skulle være pressefrihet i Afghanistan.

En medielov ble raskt ratifisert, som sikret frihet til mediene, og gav folk mulighet til å starte uavhengige aviser og publikasjoner, radio- og tv-stasjoner. Men fortsatt var noen av artiklene i medieloven kontroversielle, og ville kunne stille spørsmål ved innholdet i alle de andre artiklene i loven. Eksempelvis at ingen har rett til å skrive eller si noe som kan oppfattes å rette seg mot "nasjonale interesser". Men det fins ingen klar definisjon på hvilke nasjonale interesser en journalist ikke må gå ut mot. I medieloven er det også slått fast at ingen kan skrive eller si noe som angriper religion. Slike artikler kan lett misbrukes av de frie mediens fiender.

En kommisjon ble så nedsatt for å behandle journalisters brudd på medieloven. Men siden informasjonsministeren selv ble leder for kommisjonen, ble kommisjonens avgjørelser som oftest fattet i retning makthaverne. Kommisjonen kom raskt under alvorlig kritikk. Dermed ble kommisjonen utvidet med representanter fra de sivile organisasjonene. Men heller ikke dette fungerte, da ministeren fortsatte å fungere som leder og de uavhengige medlemmene er i mindretall.

Regjeringen viste seg å ikke være særlig til forsvarere av ytringsfrihet, og beviset på dette er "Retningslinjer for pressen" som ble

delt ut til de som driver de frie mediene i fjor. Her står det at ingen medier må sette nyheter om talibans selvmordsbombere på forsiden, ingen medier må kritisere den USA-ledede koalisjonen, og ingen må trykke eller ytre nyheter som kan senke folks moral og spirit. Dette brevet ble distribuert av afghansk etterretning til mediene, og ble møtt med kraftig kritikk. President Karzai hadde nylig i sin Madrid-tale hyllet mediens frihet i Afghanistan som et av de viktigste resultatene til hans administrasjon, og så gjør han i praksis det stikk motsatte.

Det er interessant at talsmannen for presidenten seinere sa at de ikke visste at etterretningen hadde sendt ut et slikt brev. Dette kan bety at det fins maktgrupper og individer som på egenhånd kan ta affære mot journalistene og de frie mediene.

Selvensur er annen stor fiende av ytringsfriheten i Afghanistan, som forhindrer skribenter og journalister fra å uttrykke visse ting. Som eksempel kan nevnes da Afghanistans siste konge Zahir Shah døde nylig, følte alle tv-kanalene at de måtte lage egne programmer om dette, og til panelene ble det kun invitert personer som snakket pent om kongen. Ingen skulle kunne ytre et kritisk ord. De fryktet for at dette skulle tolkes som kritikk av grunnloven fordi det der står skrevet at Zahir Shah er den afghanske grunnlovs far, og nasjonens far.

Jeg husker for noen år siden, da leder for Afghanistans uavhengige menneskerettighetskommisjon Dr. Sima Samar hadde snakket om sekularisme i et intervju med en kanadisk avis. Kort tid etter at intervjuet

ble kjent i Afghanistan, fordømte aviser som tilhørte mujahedin-grupper henne i sterke ordelag, og karakteriserte henne i flere artikler som "Afghanistans Salman Rusdie", i betydningen en fiende av islam. Hun kunne ikke gjøre noe annet enn å tie stille en tid til støyen la seg. Hun måtte ha livvakter til enhver tid, og måtte innskrenke sin virksomhet utenfor huset til det minimale.

En annen stor, kanskje den største utfordringen i mine øyne er mangel på enighet mellom de såkalte forsvarere av ytringsfrihet i Afghanistan. Det er viktig at disse står sammen og forsvarer hverandres rett til å ytre seg. Det er mange organisasjoner i Afghanistan som arbeider for ytringsfrihet: Afghansk PEN, medlem av Internasjonal PEN, Senter for internasjonal journalistikk, Komiteen til forsvar av afghanske journalister, Afghanistans nasjonale journalistforening og noen andre. Men mange av dem har sine egne etniske og språklige favoritter og det motsatte, som forhindrer dem fra å forsvare hverandre. Bare hvis de står sammen, trass i alle ulikheter, kan man ha håp for framtida for ytringsfriheten i dette landet, ellers blir det bare en skjør drøm.

(oversatt fra engelsk av Terje Skaufjord)

Waheed Warasta er poet, journalist og samfunnskritiker. Han er daglig leder for Forfatterhuset i Kabul. Han er representert med flere dikt i antologien "Bitre mandler" som kom ut på Aschehoug forlag i 2004 med 18 afghanske forfattere.

"Her står det at ingen medier må sette nyheter om talibans selvmordsbombere på forsiden, ingen medier må kritisere den USA-ledede koalisjonen, og ingen må trykke eller ytre nyheter som kan senke folks moral og spirit."

Til markedet!

AiN går videre med nye kvinneorienterte prosjekter i Badakshan.

GUNNAR FILSETH (TEKST OG FOTO)

Faizabad. Først lærte de skredderyrket med søm og tilskjæring, så de kunne tjene til livets opphold. Men fikk de ferske sydamene rimelig betalt? Luselønn var nok heller regelen. Mens handelskarene i basaren tjente bra med penger på arbeidene deres.

Dette var for galt, mente Mirza Mohammed, leder for virksomheten til AiN i Badakshan-provinsen. Nå får kvinnelige skreddere lære seg også en annen kunst: Hvordan sikre seg rimelig gode priser for drakter, kjoler og annen søm.

Lynkurs i markedsføring blir heretter et fast innslag ved avslutningen av den årelange yrkesopplæringen. Vi tror dette kan gjøre dem mer selvhjulpne og selvstendige når de skal klare seg i yrkeslivet på egen hånd, sier Mirza.

– Vi har lært at det er mange ting vi kan gjøre. Nå vet vi bedre hva vi kan gjøre for å få bra pris og tjene mer, sa 28-årige Maninja. Hun talte på vegne av 32 andre yrkeskvinner da det første markedsføringskurset nylig ble avsluttet med en høytidlig seremoni. Tidligere hadde de lært seg skredderfaget ved Afghanistankomiteens yrkesskole for kvinner i Faizabad.

Nettverk, forhandlingsteknikk

– *Hva slags markedsføring?*

– For eksempel: De kan gå direkte til folk i nabolaget med tilbud om søm. Og kutte ut mellommennene i basaren, som ellers blir sittende igjen med mye av fortjenesten. Forsøk å bygge lokale nettverk! De kan også sette opp et lite skilt ved huset der de bor. Slik at alle kan vite at her bor en kvalifisert sydamme med fagbrev fra NAC (Norwegian Afghanistan Committee), sier Mirza Mohammed.

– Men ofte må jo det de syr likevel selges i basaren. Vi lærer dem litt om forhandlingsteknikk. Som jo kan komme godt med i møter med drevne basarkjøpmenn!

MARKEDSFØRING. To enker fra Faizabad lærer seg skredderyrket ved AiNs yrkesskole. Fra nå av skal det årelange kurset følges opp med et lynkurs i markedsføringskunst.

Enker i tumult

Markedsføringskurset er det siste i rekken av Mirzas kvinneorienterte prosjekter.

Nepe grunn til å klage på kvinneprofilen her. For eksempel er "fostermødrene" – særlig vanskeligstilte enker som får litt betalt for å odle frem "pinje-babyer" eller små-furuer – nå blitt mer enn doblet i antall.

Det er mange å ta av når fostermødre velges ut. I mars i år ble det kjent at AiN ville øke tallet på fostermødre fra 100 til 250. En slags kontantstøtte på 240 kroner måneden ville de 150 nye få fra UD's Afghanistan-kasse.

Da ble det nærmest tumultaktige tilstander i Badakshans hovedstad.

– Vi arbeidet sammen med kvinneministeriet, der de hadde oversikten over særlig vanskeligstilte enker. Tre fra staben vår gikk så til hver enkelt for å sjekke all informasjon. Til slutt hadde vi 150 på listen. Men imens hadde nyheten spredt seg over hele byen, forteller Mirza.

– Hver morgen trengte de seg sammen

utenfor porten her, ganske desperate. For meg var det vanskelig å komme herfra til boplassen vår, 50 meter borte. Utenfor ble jeg straks kringstøttet av mengden. De grep fatt i meg, tryglet og gråt og ba. De ville være fostermødre, de også. Men vi kunne bare ta 150 til ...

Ikke bare har AiN nå utvidet til 250 fostermødre i Badakshan. De siste par årene har også andre organisasjoner, i første rekke Verdens Matvareprogram (WFP) kopiert og mangfoldiggjort det norske programmet. Matvareprogrammet har nå flere hundre fostermødre i provinsene Kandahar, Kabul, Herat og Nangihar. Og gir dessuten nødvendig støtte til 100 av AiNs fostermødre.

Kvinneparken i Faizabad

Mirza gikk for to år siden til anskaffelse av 160 dekar tomtegrunn til en ny forsøkstasjon/planteskole i utkanten av Faizabad. På en fjerdepart av området har han etablert Kvinneparken. Med adgang bare for kvinner.

– Det er viktig for mange afghanske

”Siden april i år har 50 kvinner jobbet daglig i Kvinneparken med å fylle halvkilos poser med en blanding av matjord, sand og husdyrgjødsel. Materien brukes når nye planter skal i jorden, i eller utenfor forsøksstasjonen.”

JORDBÆRÅKER. Den nye Kvinneparken i Faizabad er det siste av Mirza Mohammads kvinneorienterte prosjekter. Her introduseres et bredt utvalg av pryd- og nyttevekster. Neste år blir det jordbær!

kvinner at det finnes en møteplass. Mange trenger et sted der de kan komme sammen med medsøstre for å snakke sammen om store og små problemer. Det kan lette på det trykket mange lever under til daglig, mener Mirza.

Etter bare to år begynner Kvinneparken å bli et syn for øyet. To vaktmenn sørger for at ingen uvedkommende (dvs. menn) kommer inn i Kvinneparken. Begge har sin bakgrunn i gartnerfaget, og er også ansvarlige for at planter og trær får det stell som trengs.

Forbildet har vært Kvinneparken i Kabul, men kanskje ikke noe forbilde nå lenger? Kabul-parken bærer preg av forfall. I dag er den et heller mistrøstig syn, sier Anna Stove fra Aga Khan Foundation etter et besøk tidligere i år.

Fristende jordbær

Kvinneparken i Faizabad er stort anlagt med sine 40 dekar. Her finnes et bredt utvalg av pryd- og nyttevekster – jordbær til og med. Tanken er at kvinnene kommer hit, vil de bli

fristet til å prøve noe lignende i sine hjemlige hageflekker. Kanskje gir jordbærene mersmak på flere måter? Noe som med tiden kanskje også kan gi en liten bi-inntekt?

Siden april i år har 50 kvinner jobbet daglig i Kvinneparken med å fylle halvkilos poser med en blanding av matjord, sand og husdyrgjødsel. Materien brukes når nye planter skal i jorden, i eller utenfor forsøksstasjonen. ”Mat for arbeid” er prinsippet: 40 poser gir

2,4 kg hvete, 0,15 kg matolje, 0,3 kg linser og 0,03 kg salt. 80 poser gir dobbelt porsjon, og så videre.

Mirza øker nå arbeidsstokken til 100.

Kvinnene vil også delta i nødvendig gartnerarbeid i Kvinneparken, så som vanning og lusing. Men fredag er hviledag, naturligvis.

– Stadig flere kvinner kommer hit på fredagene, i hundretalls. Det tyder på at parken fyller et sosialt behov, mener Mirza.

PÅL HOUGEN

Pål Hougen er død. Afghanistan har mistet en varm og kunnskapsrik venn i Norge. ”Øyet som ser” har sluttet å se på oss med sin undring. ”Kjenn din by” har avsluttet sin stadige mobilisering av nye medmennesker for saker han var engasjert i. En folkeopplyser har lagt inn årene.

Kort tid etter Sovjets invasjon i Afghanistan i juledagene 1979 ble Pål Hougen engasjert i solidaritetsarbeidet for Afghanistan. Som mangeårig leder i Afghanistankomiteen brukte han sine evner, sin kunnskap og sine kontakter i et varmt engasjement for et folk i et fjell-land langt borte, som samtidig hadde mange fellestrekk med norsk historie og kultur. Det var et engasjement han beholdt helt til det siste.

Som afghanerne hadde Pål Hougen en sterk vilje til å bygge bro over tidligere uenighet og strid. Gjennom dialog kan det bygges en ny plattform for samarbeid. Han var en av de første fra Afghanistankomiteen som gikk til fots inn i dette utilgjengelige landet for å bringe tilbake bilder og førstehåndsinformasjon om situasjonen i Nuristan. Han leste med stor glede gamle britiske beretninger om møtet med dette folket som ikke ville la seg styre utenfra.

Pål Hougen var dypt urolig for utviklingen i Afghanistan.

Som venner av Afghanistan deler vi hans uro.

Våre tanker går til familien. Våre tanker går til et prøvet folk.

Eva Søre, Fredrik Barth, Finn Sjøe, Petter Bauck

Norge i offensiv krig – hva da med solidariteten?

AV TERJE SKAUFJORD

Utviklingen i Afghanistan går fra vondt til verre, og NATOs krigføring har satt denne krisen på spissen, ikke minst for Afghanistankomiteen i Norge. Som avisen Klassekampen kunne melde 20. november støtter både Flyktninghjelpen, Care og Kirkens Nødhjelp NATOs tilstedeværelse i Afghanistan. Andre organisasjoner har ikke noe synspunkt på saken. Også Afghanistankomiteen er kommet i den situasjonen at den ikke har noe svar på utfordringen. Det er derfor ikke uten grunn at AiNs daglige leder Liv Kjølseth svarer at komiteen ikke tar stilling.

For kort å oppsummere AiNs holdning til de siste års krigføring, så protesterte organisasjonen mot USAs bombing og Operasjon Enduring Freedom, og har stått ved disse standpunktene. Deltakelse av norske F16-fly og spesialstyrker i hemmelige oppdrag møtte heller ikke støtte i komiteen.

Men opprettelsen av en FN-styrt ISAF-styrke (stabiliseringsstyrke) som skulle patruljere i Kabul, med norsk deltakelse, tok ikke AiN noe stilling til. Det er muligens lett å si i ettertid at man burde ha skjønnet hvordan dette ville utvikle seg, men den gang virket etableringen av denne ISAF-styrken i Kabul tilforlatelig nok. Gatepatruljering med norske styrker virket uproblematisk. Men i rask rekkefølge skjedde så følgende:

- FN overførte ansvaret for ISAF-styrkene til NATO.
- ISAF-styrkene utvidet sine operasjoner i nord og vest.
- Etter hvert etablerte ISAF seg også i sør og komplimenterte Enduring Freedom.
- ISAF og Enduring Freedom ble slått sammen under en kommando, selv om de fortsatt opererer ulikt.
- Det norske forsvaret har beveget seg fra gatepatruljering i Kabul til omfattende skarpe offensive krigsoperasjoner i Faryab-provinsen hvor mange afghanske liv, og også norske, har gått tapt. Forsvaret forsøkte ikke å skjule begeistringen over

disse militære slagene som skal være de hardeste norske styrker har deltatt i siden annen verdenskrig! De var svært vellykkede. Fienden led store tap. Men krig er det ikke.

Rapporter om at det norske forsvaret har benyttet seg av hvitmalte biler, som man forbinder med Røde Kors og sanitet, om leger som står på militære kjøretøyer utstyrt med mitraljøser viser at Forsvaret slett ikke evner å opprettholde det livsviktige skillet mellom militære oppgaver og sivile. At de norske styrkene i nord, stikk i strid med råd fra alle de fem store hjelpeorganisasjonene i Norge, blander rollene med at norske soldater i uniform er soldater den ene dagen og hjelpearbeidere den andre dagen, etter PRT-opskriften (Provisional Reconstruction Team), er et annet stort problem.

Solidaritet og likeverd

De andre norske frivillige organisasjonene som arbeider i Afghanistan, har en annen og mer pragmatisk bakgrunn enn Afghanistankomiteen. Afghanistan er bare ett av mange land hvor de driver med bistand og hjelpearbeid.

Afghanistankomiteen ble stiftet for å bidra til en bred protest mot den sovjetiske okkupasjonen av Afghanistan. Den ble også dannet som en solidaritetskomité, hvor tanken om *likeverd* mellom nordmenn og afghanere var det helt sentrale. Nordmenn hadde mye å lære av afghanerne og de kunne lære noe av oss, og anvende den støtten de mottok. Seinere, da Sovjetunionen trakk seg ut, endret AiN sitt mandat i retning av å støtte det afghanske folk i gjenoppbygging av et uavhengig og selvstendig land, mot innblanding fra stormakter og regionale makter. Solidaritet skulle fortsatt stå i vedtektene.

Offensiv krigføring mot navnløse og anonyme afghanere som går under navnet fienden, eller Taliban, er dermed i seg sjøl et problem. Men langt verre er det når vi tenker på hvem det er de norske styrkene forsvare i nord. I navnet forsvare de Karzai-regjeringen. Det kan for noen høres

noenlunde plausibelt ut, fordi Karzai fortsatt har legitimitet knyttet til sitt navn. Men for den jevne afghaner i de nordlige provinsene er regjeringen synonymt med den lokale provinsregjering, dens krigsherrer, dens leiehærer og dens korrupte guvernører.

NATOs oppgave å forsvare undertrykkerne

Karzai er lenger unna enn de fleste afghanere i nord har reist noen gang. Men folk kjenner sin Atta Mohammad, guvernør i Balkh, sin Syed Ikramiddin, guvernør i Baghlan, de er ikke i tvil om hva de utsetter seg for hvis de utfordrer makten stabssjef i det afghanske forsvaret Abdul Rashid Dostum, landets aller største krigsforbryter, har lokalt i nord. Det er disse undertrykkerne som hele tiden har representert Karzais regime der.

Nå ser krigsherrene at Karzai-regimet viser alvorlige svakheter, og benytter sjansen til å markere seg. 21. november samlet 200 tidligere kommandanter fra nordområdene seg i Taloqan, hovedstaden i Takhar-provinsen. Vedtaket de har fattet er en åpen trussel: De vil ha større innflytelse og flere ministre i regjeringen. De tolker uroen og problemene som et resultat av at de er blitt utelatt fra innflytelse i debatt om strategien. Krigsherrene fra nord sier ikke like ut hva som blir konsekvensen, hvis ikke Karzai tar hensyn til deres krav, men hyggelig blir det ikke. De 200 ekskommandantene og krigsherrene har dannet et "folkeråd" *Da khalko shora*. Blant dem som har underskrevet på vegne av dette "folkerådet" er Burhanuddin Rabbani, tidligere leder av Jamiate Islami, hazara-slakteren Abdur Rasool Sayaf, tidligere leder av mujahedingruppa Ittihad-i-Islami og selveste hovedbøddelen Abdul Rashid Dostum.

Har det norske forsvaret lest denne meldingen? Hva skal de norske soldatene gjøre hvis/når det smeller mellom de lokale krigsherrene i nord, som Norge nå aktivt støtter, og Karzai? Delta i borgerkrigen?

Dette er ikke bare retoriske knep fra undertegnede side. Det er dypt alvorlig,

FORTSETTER PÅ SIDE 22

Sikkerhet er mer enn militærmakt

[KRONIKK]

Av
LIV KJØLSETH, AFGHANISTANKOMITEEN I NORGE
MARTHA SKRETTEBERG, FORUM FOR KVINNER OG UTVIKLING
NINA THERESE LUHR, HUMAN RIGHTS HOUSE FOUNDATION

Alle er enige om at militære virkemidler alene ikke vil løse utfordringene Afghanistan står overfor. Nøkkelen ligger i å vinne lokalbefolkningens hjerter – har vi hørt fra mange hold, også fra Utenriksminister Jonas Gahr Støre. Økt militær konfrontasjon viser at man til nå ikke har lyktes. Hvordan kan man vinne folkets tillit dersom det drepes med den ene hånden og gis med den andre? Hvordan bygge tillit hvis vold og overgrep ikke etterforskes og straffes?

Konfliktsituasjonen i Afghanistan er komplisert – og det er ikke til å unngå at sentrale målsetninger står i motsetningsforhold og skaper dilemma. Presidentvalget i 2004 og parlamentsvalget i 2005 ble beskrevet som et viktig skritt i utviklingen av et demokratisk styresett i Afghanistan. Samtidig benytter de gamle krigerne: Dostum, Khan, Rabbani, Sayaf og Khalili, som alle har sentrale maktposisjoner i hæren og regjering, sine posisjoner til å beskytte seg selv. De utfordres av afghanske kvinner, men hvilke krav stilles til den afghanske regjeringen fra det internasjonale samfunnet, deriblant Norge?

I oktober 2000 vedtok FNs Sikkerhetsråd resolusjon 1325, om kvinners fred og sikkerhet. Resolusjonen representerer en historisk forpliktelse for FNs medlemsland til blant annet å inkludere kvinner i fredsprosesser og gjenoppbygging etter krig. Resolusjonen tar utgangspunkt i nødvendigheten av at kvinner deltar på like fot med menn på alle nivåer og i alle funksjoner for å fremme fred og sikkerhet. Den bygger på en erkjennelse av at kvinners medvirkning er nødvendig for å sikre varig fred. Ansvaret for oppfølging ligger hos FNs medlemsland både gjennom tiltak på nasjonalt plan, gjennom bidrag til FNs arbeid for fred og sikkerhet, og gjennom fredsinnsetningen i land som er rammet av konflikter.

I mars 2006 lanserte den norske regjering,

som et av de første landene i verden, en handlingsplan for norsk gjennomføring av resolusjon 1325. Dette medfører tiltak nasjonalt, gjennom FN, og i fredsbevarende operasjoner Norge deltar i. Det er prisverdig at regjeringen viser vilje til handling ved konkretisering av politiske mål. Hvordan følges dette opp i praksis i Afghanistan?

I handlingsplanen står det at Norge skal øke sin innsats for å ivareta kvinners rett til beskyttelse mot overgrep i konfliktsituasjoner. Konkret betyr dette at Norge skal arbeide for å fjerne straffefrihet for internasjonale forbrytelser som voldtekt, seksualisert vold og kjønnsbasert vold. Norge skal videre arbeide for å sikre et kjønnsperspektiv på rettsstatsinitiativer i gjenoppbyggingsfasen. Hva gjør Norge og det internasjonale samfunn når det afghanske parlamentet vedtar amnesti for krigsforbrytelser begått de siste tre tiårene? Hva gjøres når utenlandske soldater dreper uskyldige sivile?

Vold mot kvinner er et stort hinder for kvinners deltakelse i samfunnslivet og dermed også for kvinners deltakelse i fredsprosesser som politiske aktører. Skal man sikre en økt kvinnerepresentasjon, må Norge arbeide parallelt med sikkerhetsspørsmål slik kvinneorganisasjonene og kvinner erfarer sikkerhet. Fraværet av vold mot kvinner må inngå som et kriterium for å kunne si at sikkerhet er etablert.

Grusomhetene som begås mot kvinner i Afghanistan har rystet en hel verden. Fokus har i stor grad vært rettet mot Talibans kvinneundertrykkende politikk. Men også Mujahedin som førte Afghanistan ut i borgerkrig benyttet voldtekt og overgrep mot kvinner aktivt i sin krigføring.

Etter Talibans fall i 2001 var det håp om en bedre fremtid. – 2002 er et strålende år for afghanske kvinner, sa journalisten og menneskerettighetsforkjemperen Shukria Barakzai etter at Karzais interimregjering var etablert. – Afghanske kvinner bør feire året som bærer budskap om fred og solidaritet. I følge Shukria Barakzai er utfordringen for afghanske kvinner å ta aktivt del i den politiske, sosiale og økonomiske gjenoppbyggingen av samfunnet.

Det er mange afghanske kvinner som markerer seg i samfunnslivet; som journalister, menneskerettighetsforkjempere, parlamentarikere og yrkesaktive innenfor blant annet utdanning og helse. Deres sikkerhet ivaretas ikke gjennom militærmakt.

I løpet av fem dager i juni ble to kvinnelige afghanske journalister, Sanga Amach og Zakia Zaki, drept i Afghanistan. Så kalt "æresdrap" kunne ikke utelukkes i det første tilfellet og det er kjent at Zaki var blitt truet av lokale kommandanter.

Brudd på artikkel 70

I en tale til det afghanske storrådet Loya Jirga i 2003 utfordret Malalai Joya Mujahedin-ledere som i følge henne forsøkte å tilkjempe seg makt i det nye systemet. – Mange av de tilstedeværende har blod på hendene og bør stilles for retten, sa Joya. Siden den gang har hun overlevd fire attentatforsøk. Hun ble valgt inn i parlamentet i 2005. – Her sitter kriminelle og voldsmenn og vedtar lover som frikjenner dem selv for grove forbrytelser. Dette er tragisk og et hån mot tusenvis av uskyldige afghanere som har blitt drept de siste tiårene, og helt på tvers av det flertallet i folket ønsker, har hun uttalt. I mai 2007 ble Malalai Joya utsatt for fysiske og verbale angrep av medlemmer av parlamentet etter å ha uttalt at krigsherrer er uegnet til å tjenestegjøre i den afghanske regjeringen. 21. mai stemte parlamentet over et forslag om å suspendere Joya fra parlamentet. Hun ble anklaget for å ha brutt artikkel 70 i parlamentsloven, som forbyr medlemmer av Wolesi Jirga å rette åpen kritikk mot hverandre.

Shukria Barakzai var en av de fire parlamentarikere som i mars i år stemte imot den vedtatte amnesti loven. Loven gir i praksis amnesti til de som har gjort seg skyldig i krigsforbrytelser i landet de siste tre tiårene. Barakzai har kritisert USA for at de allierte seg med tidligere krigsherrer for å drive Taliban fra makten i 2001. Dette har bidratt til en oppbygging av illegale maktstrukturer i Afghanistan.

FORTSETTER PÅ SIDE 22

Om ti år er Afghanistan et bedre sted å leve

Farida Ahmadi er kvinneaktivist fra Afghanistan og kom til Norge med to små barn for 16 år siden. Hun fortsatte å engasjere seg etter at hun kom hit, og hun har også tatt hovedfag i sosialantropologi ved Universitet i Oslo. I sin hovedfagsoppgave skriver Farida Ahmadi om smerte blant innvandrerkvinner og deres hverdagsliv i Norge. I disse dager skriver hun en bok der hun spinner videre på temaene hun tok for seg i oppgaven. Dette er ikke en bok for akademikere, men for alle, i følge Farida selv.

TEKST OG FOTO MARIA THERESE ENGE

Mye av Faridas tid som aktivist har gått med til å reise rundt i verden og snakke om farene ved fundamentalismen og hvilke konsekvenser denne kunne få. Fundamentalismen var og er en fare for demokratiet, sier Farida, men dette forsto ikke verden. I stedet støttet vestlige land fundamentalistene fordi disse opponerte mot kommunistene i Afghanistan og den russiske okkupasjonsmakten. Afghanistan ble en kamparena i den kalde krigens politiske spill, og mulighetene for et levedyktig demokrati i Afghanistan ble underminert. I stedet har landet fått despotiske styre, og krigene har rast og lagt både landet og folket i ruiner. Fremdeles, hevder Farida, har ikke Vesten lært hva fundamentalismen medfører. De er bare opptatt av egne interesser. På tross av dette er Farida stolt av sin innsats da hun reiste rundt i verden for å rette søkelys mot Afghanistan og farene ved fundamentalismen.

Farida mener at slik det nå har utviklet seg, med alle de interne konfliktene som er skapt, har Vesten og Russland et ansvar for å rydde opp.

– Potensialet til demokrati ligger der, iboende i folket, sier Farida, Vesten trenger ikke å komme og lære afghanere om demokrati. Landet trenger sykehus, skoler og infrastruktur slik at det kan fungere. Menneskene har behov for medisiner og skolegang. Når innbyggerne får utdanning, vil fundamentalismen svekkes av seg selv. Mangelen på utdanning og generell kunnskap og mangel

på medisiner har ført til dannelsen av flere fundamentalistiske partier som fanger opp folk i en nødsituasjon. Partiene og kommandantene sitter med pengesekken. En mor vil bare det beste for sitt barn, og hun er villig til å gå langt for f. eks. å skaffe medisiner til sitt syke barn. Prostitusjonen økte under Taliban, og hva er alternativet for en fattig mor med syke barn? Dersom Vesten er ærlige i sitt språk og virkelig vil være med å bygge opp igjen Afghanistan, så hjelper de oss med disse tingene.

– Vesten har satt dem opp mot hverandre

Hva afghanere trenger er trygghet i det daglige slik at den militære tankegangen forsvinner. Folk må føle seg trygge når de går ut. Så lenge fundamentalistene ligger på lur, tør ikke kvinnene kaste sløret helt, for de frykter fremdeles at de kan bli drept ved å gjøre nettopp det. – De ulike gruppene som befolker landet kan leve i fred med hverandre. Det er Vesten som har satt dem opp mot hverandre ved å støtte ulike grupper for å fremme sine egne interesser, sier Farida. I lang, lang tid har Afghanistan blitt invadert og okkupert og mange kriger har blitt utkjempet her. Det er på tide Afghanistan får være i fred og bygge sitt eget demokrati. Det finnes mange positive krefter i landet og mange kvinner fant veier som gjorde at de kunne arbeide selv under Taliban.

Farida forteller blant annet om en kvinne hun møtte i Kabul. Kvinnen var ingeniør og klarte å beholde jobben sin i et departement fordi hun hadde forbindelser høyt oppe i talibanledelsen. Det ble selvfølgelig

krevet at hun gikk med burka og hun fikk i utgangspunktet ikke arbeide sammen med menn. Kvinnen protesterte og sa at hun måtte diskutere byggeprosjektene med sine mannlige kolleger, ellers ville dette være helt meningsløst. Hun fikk tillatelse til dette under forutsetning av at hun beholdt burkaen på.

– Tenk, fortalte hun Farida, det er ikke enkelt å få oversikt over arkitekttegninger under sløret, men jeg fikk i alle fall jobbe. Et annet eksempel hun nevner er kvinnene som protesterte mot Taliban i Herat. – Disse kvinnene gikk i demonstrasjonstog, men dette ble aldri omtalt i vestlige medier. Slike kvinner, sier Farida, gjør meg stolt og sikker på at Afghanistan vil reise seg. Dette er eksempler på at det finnes kvinner og menn som jobber for å bevege landet i riktig retning. Om ti år er Afghanistan et bedre sted å leve, dersom Vesten er ærlige i sitt språk og sine handlinger med hensyn til demokrati og kvinnefrigjøring. Allerede er det mye bedre. Freden har kommet og kvinner kan gå ut. Det er ikke lenger ulike krigsherrer som kontrollerer ulike bydeler, slik at folk kan bevege seg fritt. Men det er viktig at Vesten bruker militær tilstedeværelse til å gjenoppbygge landet, ikke bare til maktbruk.

– Et problem er at krigsherrene som idag sitter i parlamentet har sin egen definisjon av frie valg. I noen deler av landet vil de ikke at kvinnene skal gå ut og stemme, og en mann kan derfor bringe kvinnenes stemmer til valgurnene. Noen menn kommer med mange stemmer fra "kvinner" og det er liten kontroll. Det må klare regler til og disse må respekteres. Gjenoppbygging av skoler som kan redusere uvitenhet er et viktig og nødvendig for å bygge et demokrati. Uvitenhet produserer fundamentalisme fordi folk tror på det som blir sagt, og de har ingen mulighet til å kontrollere innholdet i budskapet.

Farida forteller om sin bestemor som så et arabisk danseprogram på tv i Kabul. Bestemoren ble helt forferdet fordi hun trodde folk danset til Koran-vers. Hun hadde jo lært Koran-vers på arabisk, og var vant til at Koranen ble fremført på arabisk, men da hun ikke selv snakket arabisk så kunne hun

I Afghanistan kjempet Farida mot russerne under deres okkupasjon av landet fra 1979. Etterhvert ble hennes kamp også en motstand mot fundamentalistene som markerte seg i kampen om makten i landet. Som en konsekvens av sitt politiske engasjement og sin motstandskamp har Farida sittet to ganger i fengsel i Afghanistan og en gang i fengsel i Pakistan. Farida har også vitnet under Russel-tribunalet ved Sorbonne i Paris i 1982.

ikke skille en arabisk sangtekst fra Koranvers. På denne måten er folk avhengige av imamer og deres oversettelse og tolkning av Koranen. De fleste har ikke selv mulighet til å lese den på en slik måte at de forstår den. Farida selv var ukjent med versenes meningsinnhold helt til hun fikk en Koran der teksten var oversatt til norsk.

Da Farida kom til Norge, fortsatte hun å interessere seg for politikk men hun følte at engasjementet hennes gikk på helsen løs. For å beskytte seg bestemte hun seg for å skrive en oppgave om helseproblemer blant innvandrerkvinner. Som ung i Afghanistan studerte hun medisin, men i Norge kastet hun seg inn i sosialantropologi-studiet istedet og bestemte seg for å komme til bunns i undringen over hvorfor mange kvinner som henne hadde så store fysiske og psykiske smerter. Hennes forskning har dessverre ikke ført til en hyllest av norsk politikk i forhold til innvandring og integrering. Det er tidvis en flengende kritikk av de tiltak som iverksettes og hun er kritisk til både majoritetens tankegang likeså vel som til rådende oppfatninger blant flere minoritetsgrupper.

Et problem, sier Farida, er at kultur og religion brukes som objektive kategorier. Velldig mange problemer innvandrere opplever omtales og forsvares som kulturelle forskjeller mellom norsk og annen kultur eller man skylder på en religiøs praksis. I tillegg lager man kategorier basert på stereotypier som virker stigmatiserende på innvandrerene.

Skille mellom "oss" og "dem"

Det dannes et skille mellom "oss" og "dem", og både statsmakten og media er med på å opprettholde dette. Selv forskning er med på å opprettholde dette skillet. For mange unge er dette et alvorlig problem i hverdagen. Mange av dem er født i Norge, eller kom hit som veldig små barn. Min egen datter var 5 måneder da vi kom hit, hun kjenner ikke Afghanistan eller afghansk kultur, sier Farida. Allikevel opplever barn at læreren kan si "du må være stolt av din kultur" og liknende der de refererer til det lands kultur som foreldrene kom fra. Men for disse barna er dette langt på vei en ukjent kultur, det er

Norge som er deres land og deres liv. Slik blir de offer for en utilsiktet rasisme i hverdagen. Blant dem Farida intervjuet til sin hovedfagsoppgave fant hun også foreldre som tok barna sine ut av den statlige skolen og sendte dem til den franske skolen istedet. Bakgrunnen var at barna hele tiden fikk spørsmålet "hvor kommer du fra?" og dette ble etterhvert en stor belastning for disse barna. I egne øyne er de jo norske. På den franske skolen er det ingen som stiller slike spørsmål og barna kan konsentrere seg om det de skal lære istedet.

En annen type tiltak som Farida kritiserer er pengestøtten som gis til moskéer og sentre som driver på innvandrerens egne premisser. Disse sentrene og moskéene tiltrekker seg fattige mennesker som ikke har råd til å benytte seg av andre fritids- og kulturtilbud, og dette øker avstanden

mellom majoriteten og minoritetene, mener Farida. Staten burde heller gjøre kultur tilgjengelig for alle, både fattig og rik. Jeg traff kvinner som heller ville tatt med barna sine på "Karius og Baktus" enn å ta dem med på aktiviteter på senteret, men de hadde ikke råd.

Religionsfriheten og pengestøtten blir her et tveegget sverd. Når fattige innvandrere ikke har mulighet til å delta på andre kulturelle aktiviteter som arrangeres i samfunnet så søker de ofte til moskéen og miljøet rundt. Dette sammen med dannelsen av gettoer øker den sosiale kontrollen blant innvandrerne og denne blir ofte strengere her enn den ville vært i hjemlandet. I stedet for at støtte til moskéene fører til aksept av islam generelt, bidrar det til å øke avstanden mellom "oss" og "dem" på begge sider. Innvandrerene blir enda mer isolert. Gettoen

I sitt feltarbeid deltok hun i en Koran-gruppe ved et slikt senter, men de fleste kvinnene som kom hit kom bare en gang fordi kursholderen snakket så mye om guds straff.

er blitt en konservativ sfære og stigmatisering, isolasjon og ekskludering bidrar til å forsterke denne tendensen.

Akkurat som det finnes et "skremsbilde" av innvandrere blant majoriteten, finnes det tilsvarende "skremsbilder" av den norske kulturen blant minoritetene. På begge sider overdriver man de trekkene ved egen kultur man synes er bra og de negative trekkene bagatelliseres. Dette er tendenser som forsterkes når "vi" og "de andre" ikke har felles arenaer å omgås og bli kjent. Farida mener staten må ta et større ansvar for å skape tilgang for alle der aktiviteter utspiller seg. Mange innvandrerfamilier sliter med dårlig økonomi og de er dårlig informert om de rettigheter de faktisk har. Dette gjelder spesielt kvinner som ønsker å komme ut i arbeid, eller som trenger avlastning med barn. Sentre som arrangerer aktiviteter for minoritetskvinner og som hevder at dette på sikt skal gjøre dem kjent med sine rettigheter i det norske samfunnet bommer helt, i følge Farida. I sitt feltarbeid deltok hun i en

Koran-gruppe ved et slikt senter, men de fleste kvinnene som kom hit kom bare en gang fordi kursholderen snakket så mye om guds straff. Det var ikke for å høre om guds straff. Disse kvinnene kom til senteret fordi de ønsket et nettverk som kanskje kunne hjelpe dem med å få en jobb. Flere av disse kvinnene, sier Farida, jobber for eksempel i mannens butikk, men de får ingen anerkjennelse verken av mannen eller av samfunnet. De er ikke alltid registrerte lønsmottakere og har dermed få rettigheter om de blir kronisk syke.

Blant minoritetskvinnene finnes det noen med god utdanning og det finnes dem uten, men de fleste ønsker seg en jobb. At de er hjemmевærende forklares med kulturforskjeller, men det er ingen som spør disse kvinnene om hva de egentlig vil, sier Farida. Dette er kilde til mange frustrasjoner blant disse kvinnene, frustrasjoner som kommer på toppen av hva mange av dem har opplevd i krigssteder før de kom til Norge, og dette igjen fører til smerter i kropp og sinn.

Dette er hovedfokuset i Faridas hovedfagsoppgave, og det danner grunnlaget for hennes bok som er forventet å komme ut på nyåret 2008. Boken vil være skrevet på en måte slik at den er tilgjengelig for alle, sier Farida. Hun synes fiksjons- og krimlitteraturen har fått dominere lenge nå, og ønsker å skrive en dokumentarisk bok som kan nå et stort publikum. Farida mener det er viktig med opplysning og kontakt for å få bukt med fordommene på begge sider, og hun etterlyser konkrete tiltak fra myndighetene. Det er greit, sier hun, at integrering begynner på arbeidsplassen og i nabolaget, men jeg synes statsministeren skal gå foran med et bedre eksempel når han ønsker å gjøre Norge til "verdens mest inkluderende samfunn".

God Jul med god samvittighet

– et kort, stor betydning

*Kjøp kunstkort til glede for deg selv og dine venner.
Billedkunstneren Christine Pramm har latt seg inspirere av vårt arbeid
og laget delikate kort til inntekt for våre prosjekter i Afghanistan.*

Kort 14x14 cm
når brettet. Selges
i pakker á 10 stk
med konvolutt

Bestilling:

Send bestilling, navn og adresse til
ain@afghanistan.no
eller
Afghanistankomiteen
Osterhaugsgt 27
0183 Oslo

Merk bestilling med:

10 stk "Miljø" kr. 200,-
10 stk "Helse" kr. 200,-
10 stk "Utdanning" kr. 200,-
10 stk assortert kr. 200,-
30 kort kr. 500,-
Tillegg for Porto

Kvinner som aktive samfunnsdeltakere etter 2001

Sammen med Menneskerettighetshuset (Human Rights Foundation House) og Fokus (Forum for kvinner og utviklingsspørsmål) sto Afghanistankomiteen som vertskap for et seminar fredag 16. november med tittelen "Kvinner som aktive deltakere i det afghanske samfunn etter 2001". Fra Afghanistan kom profilert parlamentsmedlem Shukria Barakzai, lege og tidligere sykehusdirektør Saeeda Saeede og programdirektør på Senter for arbeidstrening for afghanske kvinner, Noor Marjan. En fjerde kvinne var forsker ved School of Oriental and African

Studies, Deniz Kandiyoti.

I panelet under seminarets første del satt også Jan-Petter Holtedahl fra Norad og Masi Sikandari fra Afghansk ungdomsforening. Seminaret ble åpnet av Eva Søvre fra Afghanistankomiteen. Martha Skretteberg fra Fokus og Nina Luhr fra Menneskerettighetshuset hadde korte innlegg før ordet gikk til de inviterte utenlandske deltakerne. Skretteberg satte seminaret inn i en ramme i forhold til FN-resolusjon 1325 fra 2000, et juridisk bindende dokument om å øke kvinners deltakelse i konfliktløsning og arbeid

for varig fred, samt å styrke beskyttelsen av kvinners menneskerettigheter i konfliktrammede områder.

Onsdag 14. november var disse kvinnene på Stortinget og møtte Utenrikskomiteen og Forsvarskomiteen. Annen nestleder i Utenrikskomiteen Marit Nybakk fra Ap var vert for dem.

Torsdag 15. november deltok de på filmkveld (se annet sted) på Parkteatret, og for øvrig var det stor interesse for besøket, men innslag på TV og intervju i aviser.

Seminaret fant sted dagen etter at

Filmkveld på Parkteatret i Oslo:

Malalai Joya og Horia Mossadeq – sterke kvinner på lerretet

Filmene "Losing Hope" og "Enemies of Happiness" trakk fulle hus da Afghanistankomiteen i samarbeid med Menneskerettighetshuset og Oslo Dokumentarkino arrangerte filmkveld på Parkteatret på Grünerløkka.

Filmen "Losing Hope" er laget av informasjonsbyrået IRIN, underlagt FN-organisasjonen UNOCHA (UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs).

I den drøye 20 minutter lange dokumentaren står afghanske aktører, mest kvinner, fram og forteller temmelig direkte om den vanskelige situasjonen for kvinner, i 2007.

"Da talibanregjeringen ble styrtet i 2001 håpet vi at situasjonen for afgha-nerne ville endre seg, med etablering av lov og rett, med respekt for kvinners rettigheter og like muligheter for menn og kvinner på alle områder i Afghanistan" forteller Horia Mossadeq, fra Den uavhengige afghanske menneskerettighetskommisjonen, med sine uredde øyne rett inn i kameraet, "men dessverre, situasjonen har ikke endret seg for en stor andel av den kvinnelige halvdel. Kvinner lider

Malalai Joya (til høyre) på valgturne med sekretær og en annen kandidat.

fortsatt under vold i hjemmene og fravær av sikkerhet. Kvinner blir fortsatt kidnappet, voldtatt og bortført av illegale væpnede grupper. Kvinner får ingen hjelp når de kontakter rettsvesenet, så hvordan kan vi si at systemet er endret?"

I filmen besøkes Faizabad sykehus i provin- sven Badakhshans hovedstad. Her mangler det meste av utstyr og elektrisk strøm. Samtidig skal de hjelpe ungjenter og kvinner som har født et titalls barn med kompliserte

fødsler. Ett lite sykehus for over to hundre tusen kvinner. Linda Bartlett fra UNICEF gir uttrykk for sin fortvilelse.

En tredje sekvens handler om Jamila som er blitt helt invalidisert av volden utført av hennes mann og hans familie.

I Kabul er kvinnene mer optimistiske, anført av parlamentsmedlem Shukria Barakzai, som legger vekt på representasjonen i parlamentet og mediens viktige rolle som informanter om kvinnenes rettigheter.

– ENDRINGER må komme fra grasrota

Fredsforskningsinstituttet PRIO i samarbeid med Utenriksdepartementet hadde et seminar med en annen vinkling: "Fredsbygging i Afghanistan – hvordan nå kvinnene" hvor Shukria Barakzai også deltok, sammen med blant annet utdanningsminister Hanif Atmar og Orzala Ashraf, fra organisasjonen "Humanitarian Assistance for the Women of Afghanistan". Sistnevnte deltok også i Afghanistankomiteens program.

Om lag 50 personer deltok på seminaret. Elisabeth Eide, forsker ved Culcom, Universitetet i Oslo, ledet paneldebatten.

Filmen kan lastes ned fra IRINs hjemmeside. Her kan du også bestille den som gratis dvd. <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=72775>.

Etter denne filmen snakket deltakere på Afghanistanseminaret Shukria Barakzai og Deniz Kandiyoti, samt Saeeda Saeedee og Orzala Ashraf, og svarte på spørsmål fra publikum.

Deretter var det "**Enemies og Happiness**" laget av den danske dokumentarfilmskaperen og forfatteren Eva Mulvad. Vi følger den nå meget profilerte Malalai Joya fra hun første gang nådde det internasjonale nyhetsbildet i 2002 under Loja Jirga-møtet i Kabul ved å angripe krigsherrene for åpen mikrofon, til hun feirer valgseieren etter å ha blitt valgt til parlamentsmedlem fra Farah-provinsen høsten 2005.

Den frittalende kvinnen ble i mai 2007 suspendert fra parlamentet for sine friske, men høyst betimelige utfall mot at noen av Afghanistans verste krigsforbrytere sitter i parlamentet og lager lover for Afghanistan. Mens Malalai Joya ble utvist og suspendert, ble krigsherrene, som hørbart truet henne på livet, sittende trygt i salen.

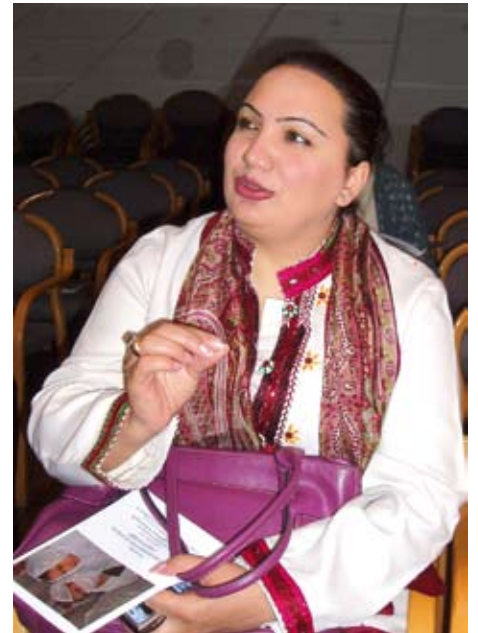
Malalai Joya har en egen internasjonal støtteforening og hjemmeside.

Så vel i sitt hovedinnlegg, som i debatten og seinere i workshop-delen gav den profilerte politikeren *Shukria Barakzai* uttrykk for det motsetningsfylte og kompliserte forholdet mange afghanere har til den vestlige tilstedeværelsen, i særdeleshet USA. På den ene siden lovpriste hun Isaf-styrkene, og understreket hvor avhengig Afghanistan var av langvarig og stabil vestlig støtte. På den annen side langet hun ut mot USA for å ha skapt de betente etniske skillene ved sin støtte til ulike mujahedin-grupper under krigen mot Sovjet. USA hadde skylda for heroinproduksjonen, som de startet opp i sin tid for å finansiere mujahedin. USA var så dominerende at andre land ikke våget å heve stemmen.

Hun slo utvetydig fast at mujahedin-regjeringen hadde vært verre enn Taliban, og tordnet mot krigsherrene som sitter trygt både i regjering og parlament. Hun hevdet at krigsherrene fikk hånd om mange av kontraktene for gjenoppbygging og nybygging. -Krigsherrene styrker stadig vekk sin stilling, regjeringen taper terreng. Den støtter opp om en krigsøkonomi og kjøper seg fred. Hennes egen trygghet er sterkt truet og hun kan ikke bo sammen med sine egne barn. Kidnappingstrusler og selvmordsbombere er konstante trusselfaktorer i hennes liv. Hun må sørge for sin egen sikkerhet, uten noen hjelp fra regjeringen, politiet eller andre, og flytte på seg hele tiden.

Kvinnenettverk

Barakzai snakket likevel mest om de muligheter kvinner har fått de siste seks årene. Bare det å kunne bruke en mobiltelefon for å holde kontakten, framfor å måtte reise i dagevis for å oppsøke noen, hadde betydd utrolig mye. Et av temaene Barakzai var bedt om å snakke om var kvinnelig nettverksbygging. For at Afghanistans millioner av kvinner skal kunne delta i dette, krevdes det en større snuoperasjon. I dag er Departementet for kvinnesaker i en tilstand hvor det ikke kan hjelpe kvinnene i noen særlig grad. Det er ikke der verken FN-apparatet eller andre organisasjoner bidrar med ressurser. Hun utfordret deltakerne og Vesten generelt til å

Shukria Barakzai er medlem av det afghanske parlamentet. Hun deltok i utformingen av grunnloven i Afghanistan. Er grunnlegger og redaktør for Aina-i-Zan (Kvinnenes speil). Ble kåret "Årets redaktør" av Verdens presseorganisasjon i 2004. Var en av bare fire parlamentsmedlemmer som stemte mot amnesti for krigsherrer og andre som er mistenkt for krigsforbrytelser mellom 1979 og 2001.

bli med i å bygge kvinnenettverk i Afghanistan. Hun håpet at det var en drøm som ville bli til virkelighet: "Dere er ansvarlige for å hjelpe oss til å skaffe oss sjølsikkerhet. Stå sammen med oss, gi oss økonomisk støtte, arbeid sammen med oss. Vi trenger å stå sammen!"

Nettverket av kvinnelige parlamentsmedlemmer, medlemmer fra kvinnedepartementet og andre (blant annet paraplyorganisasjonen Afghan Women Network) er viktig for Barakzai. Dette nettverket hadde betydd svært mye for henne. Hun hadde ingen planer om å bli med i noe politisk parti. Derimot ønsket hun å arbeide mer med å styrke sin Third Line-organisasjon, som arbeider for store mål: et ordentlig rettsvesen, likeverd, sikkerhet og økonomisk utvikling. "Vi tror at endringer må komme fra grasrota", avsluttet toppolitiker Shukria Barakzai.

– Sikkerhetssituasjonen er så dårlig mange steder at en kvinne som forlater hjemmet, en jente som går til skolen risikerer å ikke komme hjem igjen.

– Å være såkalt kulturelt sensitiv betyr å marginalisere kvinner

Deniz Kandiyoti innledet med å fortelle at hun da hun kom til Afghanistan første gang i 2002 trodde hun var ekspert på kjønnsproblematikk. "Jeg måtte avlære meg selv, og starte på nytt." Afghanistan er et land hvor offentlige budsjetter alltid har vært helt minimale.

Hun pekte på noen faktorer i oppbyggingen av landet etter 2002 som hun mente var dypt problematiske: Uten at det er gjenstand for diskusjon, privatiseres helsesektoren. Dyktige medarbeidere fra NGOene ble hentet ut til de nye foretakene, med skyhøye lønninger.

Å sørge for sikkerhet i landet ble subkontrahert til landets "strongmen", krigsherrene. De samme styrkene som hadde ødelagt landet.

Kandiyoti hevdet at det ikke var hjelp fra FN-apparatet og ulike organisasjoner som hadde bidratt mest til å bekjempe fattigdom og bedre økonomien for folk. Det var pengene eksilafghanerne sendte hjem til familie og slekt som hadde hatt størst betydning. Med et ironisk smil pekte hun på at rettsvesenet som er innsatt i Afghanistan er unikt. Der sitter gamle patriarker som bruker rettsapparatet til å tvinge jenter til å akseptere tvangsekteskap (som i filmen *Losing Hope*) framfor å gjøre jobben sin og forsvare jenta. Krigen, sosial oppløsning og ny fattigdom har blitt utnyttet til å forverre situasjonen for afghanske kvinner, under dekke av å snakke om afghansk tradisjon.

Hva er "afghansk tradisjon"? Masse løsprat og upresise definisjoner. "Når noen sier at vi må være kulturelt sensitive, betyr det ikke noe annet enn å marginalisere kvinnene".

Regjeringen har ingen ekspertise som kan gjennomføre vedtatte planer for å bedre forholdene for kvinner.

Grunnloven er stappfull av motsetninger. Paragraf 7 sier at alle internasjonale lover skal anerkjennes som afghansk lov, men

Deniz Kandiyoti er forsker ved School of Oriental & African Studies (SOAS) i London. Hun har skrevet "Old Dilemmas or New Challenges" The Politics of Gender and Reconstruction in Afghanistan" (2007).

dette vil aldri skje. Mange parlamentsmedlemmer vil bare ha sharia-lovgivning uten noe mer diskusjon.

Kandiyoti var for øvrig skeptisk til kvinnettverk for nettverkets skyld.

– Gi oss fred og sikkerhet og du vi få se en fabelaktig utvikling

Noor Marjan snakket om muligheter og problemer for kvinner ute i arbeidslivet. Hun understreket at Afghanistan fortsatt er i konfliktfasen, og for kvinnene har det ennå skjedd lite. Forsatt er afghanske kvinner på bunnen sammenlignet med andre i verden på flere områder. De fleste kvinner er knyttet til jordbruk og husdyrhold. Det fins en god del kvinnelige lærere og sykepleiere, men

bare et lite fåtall har yrker utenfor disse områdene, slike som Shukria Barakzai. –Sikkerhetssituasjonen er så dårlig mange steder at en kvinne som forlater hjemmet, en jente som går til skolen risikerer å ikke komme hjem igjen. Slik har det ikke vært tidligere. Dette er ikke en del av afghansk kultur eller tradisjon. Nylig ble to kvinner med sine babyer voldtatt og drept utenfor sin arbeidsplass i Kabul, Innenriksdepartementet. Slike hendelser får mange til å holde jentene sine hjemme, og nekte dem å gå på skole.

Likevel har det vært en utvikling etter 2001. Mange flere jenter går på skolen, helsetilbud er flere og mer tilgjengelige og det har vært framgang for menneskerettighetene.

– Det er ikke religionen som hindrer kvinnene fra å få utdanning og komme ut i arbeidslivet. Men uvitende og uskolerte mul-

Noor Marjan er programrådgiver for Afghan Women Skills Development Centre (AWSDC). Organisasjonen arbeider for å skaffe kvinner arbeidserfaring gjennom utdanning og trening. AWSDC ser på større kvinnelig deltakelse i arbeidslivet som en forutsetning for en bærekraftig utvikling og fred i landet.

Den slørkleddedoktoren fortalte engasjert at da hun var student gikk hun moderne kledd.

laer er et stort problem. Krigsherrekulturen har heller ingen respekt for kvinner. Endelig mangler kvinneperspektivet når prosjekter planlegges. Uten å ta med kvinnene blir det ingen utvikling. Kunnskap i engelsk og computerbruk er for eksempel enkelt å få til. Kvinnene har et stort handlingsrom i vår kultur og religion. Gi oss fred og sikkerhet så vil du se en fabelaktig utvikling innen fem år. Dere ville bli overrasket! Selv små investeringer i afghanske kvinner vil gi stort utbytte! Da vil kvinnenettverkene fungere. Hun pekte også på hvor viktig det var å åpne opp for å snakke om vold kvinnene blir utsatt for hjemme.

– Falske klinikker er et stort problem

Dr. Saeeda Saeedee snakket om kvinners situasjon fra et landsbyperspektiv. Det er bygget mange nye klinikker i Herat de siste årene. Det største problemet ifølge henne

er folks manglende kunnskap, særlig om kropps- og helsespørsmål. Tidlig giftemål er skadelig for ennå ikke utviklede jentekropper. Folk vet ikke bedre. Hvis de virkelig fikk innsikt i dette, ville de ikke gifte bort døtrene så unge. Egne helsekurs for landsbykvinnene ville være av stor betydning, ja kanskje det viktigste ved siden av sikkerheten.

– De siste årene har det dukket opp mange falske klinikker. Noen kommer til landsbyen, åpner en klinikk med fint utstyr og "indiske doktorer". De tar ti dollar bare for å registrere navnet. De gir diagnoser som koster opp til 200 dollar. Men for å kunne operere, sier de at du må dra til India.

Dr. Saeedee ble veldig engasjert da hun fikk spørsmål om afghansk kultur. Den slørkleddedoktoren fortalte engasjert at da hun var student gikk hun moderne kledd. Det fantes ikke sikkerhetsproblemer. Man kunne reise fritt uten å bekymre seg. Etniske konflikter var ikke noe tema. Slik var det før problemene kom på slutten av 70-tallet for henne og hennes venner og medstudenter.

– For oss er det den afghanske kulturen.

Saeeda Saeedee er lege og var tidligere direktør for et statseid sykehus i Herat. Nå driver hun en privat fødselsklinikk.

Saeeda Saeedee, Noor Marjan og Shukria Barakzai

Jeg er glad jeg fikk leve slik og oppleve den tiden. Våre døtre har aldri opplevd den friheten.

– Et viktig bidrag til sikkerhetsproblemet, er narkotikatraffikken. Krigsherrene, mange av dem i parlamentet, står bak. Politifolk står for transporten. Det er de samme politifolkene som den ene dagen står fram på tv og viser fram store mengder beslaglagt opium og heroin som så brennes, som neste dag driver med narkotrafikk med atskillig større kvanta. Mange unge, spesielt fattige studenter, blir avhengige. De stjeler familiens gull og verdier for å finansiere sitt misbruk.

Selv om dr. Saeedee selv arbeider på en fødselsklinikk savnet hun at myndigheter og organisasjonene satte søkelyset mye sterkere mot det totale helsebildet i befolkningen. I den grad der var noe, ble dette i veldig stor grad konsentrert om fødsel og graviditet.

Orzala Ashraf fra organisasjonen Humanitarian Assistance for the Women of Afghanistan deltok også i debatten. Hun

Afghanistanseminar

Orzala Ashraf fra Humanitarian assistance for the Women of Afghanistan

Jan-Petter Holtedahl fra Norad.

Martha Skretteberg fra Fokus satte seminaret inn i en ramme i forhold til FN-resolusjon 1325.

Eva Søvre, leder av Afghanistankomiteen, åpnet seminaret. Hun satt i styret i AiN helt fra starten tidlig på 80-tallet, og har vært AiNs plassjef i Peshawar, Pakistan. Hun har også jobbet for den danske Afghanistankomiteen i Herat.

snakket også om sikkerhetssituasjonen og understreket at kvinnettverk og kvinnelig virksomhet kom i mange former, for eksempel i burka. Det var ikke tradisjon eller kultur som gjorde dette nødvendig, men den manglende sikkerheten, trusselen fra krigsherrene og deres private sikkerhetsselskaper, som er godkjent av regjeringen. Å snakke om å bedre sikkerheten uten å involvere kvinners perspektivet var bare tull. Hun nevnte at det var først da lederen for Høyesterett i landet ble overfalt av slike sikkerhetsvakter at diskusjonen om framferden til disse private vaktkorpserne tvang seg fram. (Nå foreligger det forslag i regjeringen om å forby private sikkerhetsselskaper).

Arrangørene (fra venstre), Nina Luhr fra Menneskerettighetshuset, Sidsel Aas fra Fokus og Liv Kjøseth fra Afghanistankomiteen.

Javed, en afghansk asylsøker i Norge brakte situasjonen for denne gruppen inn i debatten. Han trakk fram det underlige i at afghanere gikk i måneder og år her i Norge uten å lære noe. Afghanistan trenger utdanning, og Norge kunne bidratt til å utdanne flyktingene og ustyre dem med kunnskap. Selv hadde han jobbet hardt og tatt utdanning uten å få en krone fra noen. Innlegget til Javed fikk Shukria Barakzai til å interessere seg for afghanske asylsøkeres skjebne i Norge. "Ingen må sendes tilbake nå", slo hun fast. Hun virket forferdet over tilbakesendelsen av asylsøkerne, og lovet å følge opp saken når hun kom tilbake til Kabul.

Jan-Petter Holtedahl fra Norad redegjorde for alle kvinneinnrettede prosjekter Norge var involvert i, spesielt i forhold til FN-resolusjon 1325. (På blant annet Fokus hjemmesider kan du lese mer om denne resolusjonen).

Deltakere i workshop lytter.

Alle bilder fra seminaret, foto: Terje Skaufjord

Langt fram for kvinner i Afghanistan

Av MASI SIKANDARI

Den beste tiden for afghanske kvinner i Afghanistan var i Alexander den stores periode da kvinnene hadde rett til å stemme, rett til å gå på arbeid til og med retten til å velge sin partner i livet. I mange hundre år nå er disse rettighetene tatt fra afghanske kvinner dels av de offisielle sosiale aktørene og dels av deres menn, fedre og brødre. Under talibanregimet (1996-2001) ble kvinnene behandlet dårligere enn noen gang. Kvinner ble fratatt retten til arbeid, retten til å gå ut av huset uten mannlig følge og de måtte til og med dekke ansiktet og øynene. Kvinner som var leger og lærere ble plutselig tvunget til å bli tiggere og prostituerte.

Den nåværende afghanske grunnloven sier at "alle borgere i Afghanistan, enten menn eller kvinner, har like rettigheter og plikter for loven". Men likevel er situasjonen veldig dårlig for kvinner, særlig på landsbygda. Der blir de fortsatt tvunget til ekteskap og fratatt retten til en grunnleggende utdanning. Mange skoler er blitt brent og små jenter er til og med forgiftet til døden for å ha turt å gå på skolen.

Mange hundre tusen kvinner forsetter å bli undertrykt av deres, menn, fedre, brødre og væpnede individer som politiet og det afghanske rettssystemet. Uheldigvis er kvinners undertrykkelse fortsatt vel akseptert i det afghanske samfunnet og til og med i de tradisjonelle *shuraer* (rådsforsamlinger av byens/stedets eldste og fremste menn. red) og *jirgaer* (storråd), som alltid består av mannlige aktører. Til og med i Parlamentet, en av de viktigste og mest respekterte institusjonene i Afghanistan blir kvinner ofte kalt med svært nedsettende ord og uttrykk som vanligvis brukes på gata. Situasjonen for kvinner i Afghanistan er så dårlig at tilmed parlamentariske folkevalgte mannlige ledere hater kvinners tilstedeværelse i parlamentet.

Kvinnene straffes alltid

Da jeg var i Afghanistan i 2005, hørte jeg om og undersøkte selv en sak som ble drøftet i en vanlig shura i et strøk belig-

Hva slags demokrati er det der en kvinne ikke får si sin mening i parlamentet, der kvinner tvinges til ekteskap, sex og utpressing fra selv grunnleggende sosiale institusjoner?

Masi Sikandari er student i Oslo. Han har deltatt på Lillehammerseminaret, har vært i ledelsen i Afghansk Ungdomsforening og i redaksjonen i Afghanistan-nytt.

gende ikke så langt fra Kabul. Person M, en 11 år gammel gutt, ble seksuelt misbrukt av person S en gutt på 22 år. Dermed ble shuraen innkalt, som bestod av ulike ledere fra strøket og landsbyene rundt strøket. Etter en to timers diskusjon ble det felt følgende dom: Mor til Person S måtte gå til familien Ms hus og tilby seg for en natt til husets menn, eller personen S måtte betale et viss sum til familien M. Slike shuraer består alltid av menn som straffer kvinner, uten at de har gjort noe, eller de ofres for det som andre familiemedlemmer har gjort. Når det gjelder kvinners rettigheter blir ofte sharialover, Koranen og religiøse skrifter feiltolket i mot kvinner.

En sak som har blitt kjent over hele verden det siste året er saken rundt Malalai Joya. Dette viser hvor vanskelig det er for en kvinne i Afghanistan for å si sin mening og hva andre kvinner mener om samfunnet. En ting er ganske klart at Malalai Joya var ganske tidlig ute med sine uttalelser om det

mannsdominerte samfunnet i Afghanistan og krigsforbryterne i nasjonalforsamlingen. Disse uttalelser kom som et sjokk i parlamentet fordi en kvinne turte å reise sin stemme mot de fleste mennene i parlamentet, fordi tradisjonelt sett kan ikke kvinner slippe til, og må akseptere alt som mennene kommanderer.

Men revolusjonen må starte et eller annen sted, kvinners stemme må høres fordi alt har sin begynnelse og slutt. Det må nå bli slutt på de tradisjonelle shuraer og jirgaer der kvinner er ikke representert. Nå er Joya-saken omtrent glemte, som om den ikke fantes i det hele tatt. Hva slags demokrati er det der en kvinne ikke får si sin mening i parlamentet, der kvinner tvinges til ekteskap, sex og utpressing fra selv grunnleggende sosiale institusjoner?

Spørsmålet er hva kan gjøres for at afghanske kvinner skal være en del av det

FORTSETTER PÅ SIDE 22

Skjebnene til hjemlandets kvinner

Fra hver sine respektive eksiltilværelser i Paris og California, vender **Atiq Rahimi** og **Khaled Hosseini** tilbake med nye historier fra Afghanistan. Mens begge de to forfatternes debutromaner, **Aske og jord** og **Drageløperen**, dreide seg rundt sterke mannlige relasjoner, vier de nye bøkene mer fokus på skjebnene til hjemlandets kvinner.

Av BJARNE ROBBERSTAD

Både Rahimi og Hosseini nådde eksepsjonelt langt med sine debuter. Rahimi fikk svært god mottakelse for sin **Aske og jord**. Den ble oversatt til en rekke språk, og Rahimi fikk vist sin egen filmatisering av boka på festivaler fra Kabul til Cannes. Kommersielt sett kan likevel ikke Rahimi måle seg med Hosseini, som har fått **Drageløperen** utgitt i rundt førti land og nærmest blitt en internasjonalt superstjerne i den litterære verden.

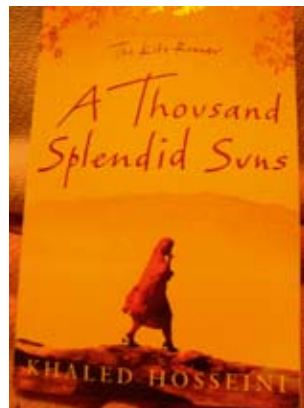
Khaled Hosseini er en forfatter som liker å spenne historiene sine utover et stort tids- og stedslerret og bruke hele spekteret av farger. Nok en gang brukes den nyere afghanske historien, med sin faser av okkupasjons-, borgerkrigs- og Talibantid, som et bakteppe for en stor, episk fortelling. Til å begynne med følger vi Mariam, en uekte datter av en rik forretningsmann fra landet. Sammen med sin bitre mor, vokser hun opp under økonomisk trang og omsorgsfattige kår. Mariam drømmer om farens kjærlighet, men blir sveket og giftet bort til en eldre skomaker, Rasheed. Bokens andre kvinnelige protagonist, Laila, er Mariams motsetning. Hun er et ønsket barn, hun kommer fra byen, og hun har foreldre som bryr seg om fremtiden hennes. Men når en katastrofe inntreffer, møtes skjebnene deres. Tross sine motsetninger må de to kvinnene bli kjent for å kunne

møte sine felles utfordringer – under samme tyranniske ektemann.

Tusen strålende soler er en spennende og opplysende roman. Samtidig hviler det noe prosaisk, streberflink og overkorrekt over hele romanen. Man føler seg kjapt frem til hvem som er god og hvem som er ond, og handlingen blir til tider nokså forutsigbar. Likevel er den velkrevet nok til at man villig blar seg fram side etter side, til 400 er slukt. Det er liten tvil, som vaskeseddelen spår, at dette kommer til å bli nok en bestselger.

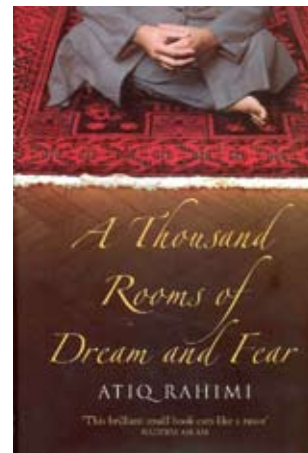
Det siste kan man neppe spå om Atiq Rahimis nye bok **A Thousand Rooms of Dream and Fears**. (Boka har foreløpig ikke utkommet på norsk.) For til tross for sine fattige 150 sider, er dette en bok man godt kan ende opp med å bruke lengre tid på enn **Tusen strålende soler**. Åpningen på Rahimis bok gir kraftig motstand hos leseren, en motstand som imidlertid gir tålmodigheten rikelig belønning.

Mens amerikansk-afghaneren Hosseini strekker seg etter eposet, skriver fransk-afghaneren Rahimi i et originalt krysningspunkt mellom prosa, poesi og drama. Som i **Aske og jord** tar han tak i én dramatisk situasjon, som han sirkler rundt med et lyrisk språk og et inntrengende analytisk blikk. Handlingen er lagt til rett før den sovjetiske invasjonen. Jegerperso-

Khaled Hosseini
A Thousand Splendid Suns
Riverhead Books, 2007
384 sider

nen i romanen er en ung student som mørbanket våkner opp i en ukjent kvinnes hjem. Hukommelsen er sviktende, og kun gjennom samtalen med kvinnen, klarer han å rekonstruere den forhenværende kveldens begivenheter og forstå hvilken fare han nå befinner seg i. Gjennom studentens møte får vi kjennskap til deler av kvinnens sterke historie, og det tegner seg etter hvert et usedvanlig vakkert portrett av henne. Den sympatien for sine to kvinnelige hovedperso-

Atiq Rahimi
A Thousand Rooms of Dream and Fear
Chatto & Windus, London 2006
152 sider

ner Hosseini nøder på leseren side etter side, vinner Rahimi for sin biperson med små fakter og få ord. Hosseinis tusen soler er et opplagt valg for de som gjerne vil "følge med på det som skjer" og som foretrekker store emosjoner fortalt i lange, men fortleste bøker. Men om man ønsker en liten utfordring av en bok som med fordel kan leses to ganger, anbefales herved et besøk til Rahimis tusen rom.

Mens amerikansk-afghaneren Hosseini strekker seg etter eposet, skriver fransk-afghaneren Rahimi i et originalt krysningspunkt mellom prosa, poesi og drama.

Nasjonale kulturelle og rituelle verdier i fare

Av MASI SIKANDARI

Det som er spennende i dagens Afghanistan, er at kulturen har endret seg veldig mye i løpet av de siste 40 årene. Det fins mange teorier om hva kultur er for noe, og jeg vil gi et bidrag til en forklaring på hva begrepet kultur betyr i Afghanistan. Dessuten vil drøfte endringene som har skjedd i løpet de siste 40 årene.

Selve ordet kultur kommer fra det latinske ordet "kultura" som egentlig betyr dyrking. En enkel forklaring på hvordan kultur oppfattes i dag (kultur er noe som et samfunn har til felles, det skiller et samfunn fra andre samfunn). Kultur har alltid hatt en stor betydning over hele verden, fordi kultur viser statenes historie, utvikling og stolthet. Jeg vil nå diskutere enkelte rituelle handlinger som er skapt av det kulturelle fenomenet i den afghanske kultur. De mest kjente og iscenesatte ritualer i Afghanistan er ekteskapsritualer. I gamle Ariana som i dag heter Afghanistan, var arrangerte ekteskap ganske vanlig, ekteparet hadde aldri truffet hverandre før bryllupskvelden. Da inngikk en rituell handling som het *ainemisaf* (der ekteparet så hverandre for første gang i speilet). Dette ritualer utføres også i dag, men mange mener at den skal nedlegges fordi det ikke har noen religiøs betydning. Sannheten er at ainamisaf heller ikke hadde religiøs betydning da den først ble utført av ariske folk for 5000 år siden. Dermed har den en stor betydning og er et empirisk vitnesbyrd om et stort kulturelt samfunn som fantes i Afghanistan for 5000 år siden. Det er mye bedre at vi tar vare på slike rituelle handlinger framfor å nedlegge dem. Fordi det er viktigere å stille spørsmål enn å komme med enkle svar. Det er viktig å stille spørsmål som hvordan ritualer har blitt utformet, hvem som har vært aktører

i denne utformingen og hva som har vært forholdet mellom norm og virkelighet i rituell praksis.

Kulturelle erindringer i fare

I dag er mediene og TV kanalene den tredje største maktfaktoren i verden. De kan praktisere hva som helst fordi, ytringsfrihet er blitt viktigere enn noen gang før. Det finnes cirka 14 tv-kanaler i Afghanistan og de fleste er 24 timers kanaler som sender døgnet rundt. Dette er en av de største endringene som har skjedd i Afghanistan. Dermed er programmene disse kanaler sender en viktig del av det afghanske samfunnet. En ungdom i Afghanistan bruker minst 5 timer daglig på TV-programmer. Det som er urovekkende er at 50 % av programmene som blir vist i de afghanske TV kanaler er produsert fra andre land, og 95 % av disse er indiske. Bollywood-filmer og dramaer er veldig populære i Afghanistan. Folk i alle aldre er interessert i dette fenomenet. De mest sentrale temaene i slike filmer og dramaer er kjærlighet, drømmen om å bli rik. Vold og ikke minst grove seksuelle scener blir altfor ofte plassert i filmene for at de skal selges best. Det er bekymringsfullt å tenke på hvilken påvirkning disse filmene har på ungdommer og spesielt barn fra 6 til 16 års alder. Indiske dramaer har til og med påvirket nivået på universitetene i Afghanistan. Spesielt tallet på bibliotekbesøkende i universiteter har gått ned hele 80 %, og det er spesielt mellom kl 16:00 og 20:00.

Det er også skremmende at mange barn i barneskolealder ser på indiske skuespillere som sine forbilder. Det er veldig trist når barn og unge tenker mindre og mindre på sin egen kultur. Mange kjenner ikke igjen seg selv, sin kultur og rituelle tradisjoner. En annen fare som er ganske klart og tydelig i det afghanske samfunnet er endringer som

Masi Sikandari

har funnet sted i de *dari*-talende strøkene.

En del afghanske tv-kanaler får støtte fra Iran for å vise iranske filmer, dramaer og programmer. De lager flere enn det som afghanere produserer i Afghanistan. Til og med enkelte TV kanaler leser nyhetene på *persisk*. Språkforskjellen som finnes mellom dari som snakkes i Afghanistan og persisk som snakkes i Iran er stor. Tilmed universitetslærere i Kabul forstår ikke alltid når nyhetene leses. Spørsmålet om de to språkene er nesten like, er et stort tema for seg selv. Men sannheten er at Afghanistan mister litt mer av sine nasjonale særpreg for hver dag som går, og det er en farlig utvikling. Etter min mening er det vi kanskje trenger mest i dag å holde fast på afghanske felles nasjonale verdier. Vi trenger en afghansk nasjonalisme, i ordets positive betydning. Det er den eneste måten å gjøre slutt på fiendeligheten som finnes mellom ulike folkeslag i Afghanistan i dag. Jeg håper virkelig at Kunnskaps- og kulturdepartementet i Afghanistan tar et stort skritt når de gjelder å tenke på særlig ungdommens utvikling og utdanning. Foreldrene må tenke på hvilken påvirkning disse utenlandske filmene har på barna deres, deres kultur, ritualer, tradisjoner og utvikling, både fysisk og psykisk.

”En ungdom i Afghanistan bruker minst 5 timer daglig på TV-programmer. 50 % av programmene som blir vist er produsert i andre land, og 95 % av disse er indiske. Bollywood-filmer og dramaer er veldig populære i Afghanistan.”

Gul Dara Girl School: Minimale ressurser, maksimale ambisjoner

Av SOFIE CHANGEZI

Sjåføren klør seg usikkert i hodet. Han har mistet veien. Veien til Gul Dara er humpete, steinete og vanskelig å få øye på. Sjåføren er litt overrasket selv; "jeg kjørte jo nettopp på den, hvor ble den av?" Etter en del tålmodighet og leting finner vi tilbake til veien igjen, og denne gangen følger den oss frem til den lille landsbyen i fjellskråningen. Gul Dara ligger på Shomali-sletten, en i utgangspunktet 45 minutter kjøretur unna hovedstaden, Kabul. Landsbyen har en populasjon på rundt 25.000 innbyggere, og de fleste familiene som bor her lever av jordbruk.

Blant humpete veier, steiner, flokker med sauer, martyrgraver og annet som hører Afghanistanens landsbyer til, ser jeg etter hvert skolen, eller nærmere bestemt skolemuren. Jeg har på et møte ved Afghanistankomiteens kontor i Kabul tidligere i uken, fått vite at det har blitt bygget en lenge etterlengtet mur rundt skolen. Den er hvitmalt og solid, og rammer inn skolen på en flott måte. Barna er tryggere slik.

Jeg møtes av den kvinnelige rektoren, Najiba. Man kan se hun er en tøff, vakker og sterk kvinne. Hun var selv en initiativtaker for å få skolen bygget, og har vært rektor på skolen siden den startet opp. Mellom beina hennes løper hennes to døtre på to og fire år. De er med på mammas jobb hver dag. Barnehageplass har de ikke i Gul Dara.

Skolen er i utgangspunktet en jenteskole, den eneste jenteskolen i landsbygda. Hun har 560 elever, hvorav 437 er jenter og 123 er gutter. Da det i utgangspunktet er en jenteskole, får guttene kun gå der til de går ut av 3. klasse. En klasse består av 35-40 elever. De 7 lærerne på skolen er kvinner, med unntak av religionslæreren. Najiba er også lærer. Hun underviser i engelsk, matte og pashto. For øvrig har skolen følgende fag: Engelsk, biologi, kjemi, geometri, matte, pashto, vitenskap, dari, geografi, historie og religion. Jeg sier det er mange fag. Hun er enig, men synes allikevel ikke det er for mange. Jeg får videre vite at det er eksa-

Fjerde klasse-jentene i Gul Dara-skolen

menstider i Afghanistan denne måneden (november), og at mange av elevene er ganske nervøse. 1.-3. klasse har gjort ferdig sine prøver, og det er kun 4.-7.klasse som er på skolen. Etter at eksamenene er over og fullført har de en 3 måneders vinterferie, før de starter opp igjen 23. mars.

Videre forteller Najiba om prøvelsene det er å drive en grunnskole uten de ressursene som trengs. Utdanningsministeriet gir dem bøker en gang i året, men det meste av utstyr skaffer elevene og deres familier fra de lokale basarene. Ministeriet betaler også lærernes lønninger, de ligger på 2000 afghani i måneden, noe som tilsvarer 200 norske kroner. De sliter med å rekruttere lærere, siden de fleste kvalifiserte lærere vil inn til byene der en lærerlønn er noe høyere. Hun forteller også om sitt største ønske, og utfordring. Skolen er nå en grunnskole, men Najiba vil gjerne bygge den ut til å romme en ungdomsskole også. "Det er så vanskelig å ikke kunne gi jentene mer etter at de fullfører 7. klasse. Da det ikke er noen ungdomsskole i landsbyen, blir de fleste

jentene værende hjemme etter fullført grunnskole. Jeg vet at jentene er veldig nervøse for ikke å få mer utdanning. De har så mange planer for fremtiden".

Jeg får så besøke 4.-7 klasse. Jeg har bestemt meg for å stille alle klassene de samme spørsmålene: Hvordan ser en vanlig dag ut? Hva er vanskelig og lett på skolen? Hva vil du bli i fremtiden? Alle klassene tar meg godt imot, og barna er spente på besøk.

Nabilah i 7. klasse oppsummerer sin hverdag: "Jeg står opp tidlig, og ber. Jeg gjør meg klar til skolen, leser litt lekser og slikt, spiser, ber igjen, og drar til skolen. Det tar 20 minutter å gå hit. Etter at jeg har vært på skolen drar jeg hjem, spiser middag, gjør lekser og legger meg klokken ti". Slik høres dagene ut også blant de andre elevene. De fleste sier også at de synes det er viktig å være sammen med venner, og å leke i hagen(e). En jente i 4. klasse vil gjerne få frem viktigheten av å pusse tenner. Noen i klassen ler. Det bryr hun seg ikke om; "å pusse tenner er en viktig del av dagen" sier hun bestemt.

Hovedfagsstudenten Sofie Changezi reiste i november til Kabul på studiereise arrangert av Norsk Fredssenter. Sofie hadde kjennskap til skolen i Gul Dara før hun reiste, da hun har hatt kontakt med Vinderen skole i Oslo. Vinderen grunnskole og Gul Dara Girl School er vennskaps-skoler, som har funnet hverandre ved hjelp av Afghanistankomiteen i Norge (AIN). Her kan du lese et utdrag fra hennes møte med Gul Dara og Gul Dara Girl School.

Det er også en tydelig konsensus på tvers av klassetrinn rundt hva som er vanskelig; matte og geometri. Dette bunner i en ganske praktisk ting. Skolen har ingen matte- eller geometrilærere. I flere av de andre fagene mangler de også bøker, og dermed blir det en utfordring å holde tritt. En gutt i 4. klasse, Elias, skiller seg ut: " jeg synes ikke noe er vanskelig. Jeg er veldig intelligent, og derfor er alt lett" smiler han. "Mine favorittfag er matte og vitenskap". De fleste elevene har dari og engelsk som favorittfag. De liker språk på denne skolen.

Når jeg stiller elevene spørsmålet rundt hva de vil bli i fremtiden, er det mange som rekker opp hånden. Noen nærmest hopper i stolen. Dette vet de, dette har de tenkt mye på! Hvis barna får det som de vil, vil det bli mange leger, lærere og journalister i Gul Dara i fremtiden. Men en vil også bli mester i taekwondo, en vil bli baker, en kunstner, en ingeniør og en pilot.

Barna er blide. De har noe de vil jeg skal ta med til Vinderen, til Norge. Alle har de tegnet en tegning hver. De vil at jeg skal hilse til alle barna på Vinderen skole og gi dem tegningene. Jeg fikk mange tegninger. Barna på skolen i Gul Dara er som alle andre barn. De vil gå på skole og de vil lære. Trass i hindringer og utfordringer har de mange fremtidsplaner. Av den fremtidige piloten har jeg blitt lovet en flytur. Den ser jeg frem til.

lonely planet

Afghanistan

Nyhet!

- 20%
hos www.nomaden.no NÅ!

besøk oss også i butikken bak slottet, uranienborgu 4

NOMADEN

Deltakerne på kvinneseminalet lytter til panelets innledere. Foto: Ralph Plumert.

Overganger fra side ...

NORGE I OFFENSIV KRIG ... FRA SIDE 6

og ingenting tyder på at det norske forsvaret, og slett ikke norske politikere virkelig har gått i dybden og drøftet hva det vil si å operere i nord. Hele Europa diskuterer NATOs problemer i Afghanistan. Også statssekretær i Forsvarsdepartementet Espen Barth Eide går langt i å vedgå at NATO ikke har noen egentlig strategi i Afghanistan. Men på Stortinget er det ingen kritikk. I radiodebatt 26. november skjønte ikke Høyres Per Kristian Foss at det var noe å diskutere rundt NATOs disposisjoner i Afghanistan i det hele tatt. I et innlegg i Aftenposten 16. november skriver Afghanistanstankomiteens daglige leder i et innlegg, sammen med Martha Skretteberg fra Fokus og Nina Luhr fra Human Rights House Foundation "Det er på tide med en snuoperasjon når det gjelder NATO-innsatsen, som i dag bidrar til å opprettholde krigsligende tilstander og kaos."

Dette er en viktig konstatering. Men for Afghanistanstankomiteen er det nå ikke nok å kreve fokus på gjenoppbygging og sikkerhet. Vår identitetskrise stikker dypere.

SIKKERHET ER MER ENN ... FRA SIDE 7

Noe som igjen gjorde det mulig for krigsherrerne å stille til valg i 2005. Barakzai, som gjestet Norge i november, har også påpekt at det eksisterer mange former for amnesti i Afghanistan, og viser til at amerikanske soldater som drepte flere sivile afghanere i mars ble sendt hjem uten å bli stilt for retten.

Modige kvinner i viktige samfunnsposisjoner utfordrer krigsherrerne, med risiko for liv og helse. Også for kvinner som ikke er høyt profilert medfører samfunnsdeltakelse problemer av sikkerhetsmessig art. Frykt for vold og overgrep gjør at selv offentlig kommunikasjon til å fra arbeid er et problem. Straffefrihet er en sikkerhetsrisiko som må tas på alvor. Det er et alvorlig problem at det internasjonale samfunn støtter opp om en regjering som aktivt motarbeider den sikkerhet et rettfærdig straffesystem representerer. Det er et alvorlig problem når det internasjonale samfunn selv ikke fremstår som et godt eksempel.

En kortere variant av denne artikkelen med litt annet innhold stod som debattinnlegg i Aftenposten fredag 16. november. (Red.)

LANGT FRAM FOR KVINNER ... FRA SIDE 17

sosiale livet? Jeg mener vi trenger en revolusjon når det gjelder kvinners rettigheter, der kvinner selv må ta initiativ til å delta på sosiale arrangementer, i møter og seminarer. Afghanske kvinner må vise seg hvis deres stemmer skal bli hørt. Mange kvinner som Malalai Joya må ofre sin glede for andre kvinners rettigheter og glede. Det er en klar selvfølge at vi ikke kan lage det afghanske rettssystem likt Norges, men vi trenger organisasjoner som kjemper for kvinners rettigheter, der kvinner kan være en aktiv del av samfunnet.

Analfabetisme

Den viktigste mangelen i Afghanistan er at analfabetisme blant afghanske kvinner er veldig høy. Rett til utdanning er avgjørende for å vite hvilken rettighet og plikter de har i det afghanske samfunnet. De trenger utdan-

ning for å vite hvem de skal kontakte i en nødssituasjon, de trenger utdanning for å finne en jobb og være en aktiv del av samfunnet. Dermed trenger vi sterke nettverk av afghanske og norske kvinner som kommuniserer og deler erfaringer med hver andre. For ikke for mange år siden hadde norske kvinner heller ikke stemmerett. Men det var ikke samfunnet som kjempet for dem, det var norske kvinner selv som kjempet for sine rettigheter, de bygde nettverk og institusjoner for å kjempe for sine rettigheter og vi trenger det samme i Afghanistan i dag.

Med dette uttrykker jeg et håp om at de kvinner som sitter i høye posisjoner i Afghanistan ikke tar del i den afghanske korrupsjonssydommen, men jobber for at mange flere kvinner skal bli en del av de institusjonene de jobber i.

Afghanistan över en kopp te

46 krönikor av Nancy Hatch Dupree

Red | Markus Håkansson

Svenska Afghanistankommittén ger ut en ny bok!

I *Afghanistan över en kopp te* läser du 46 krönikor skrivna av världens kanske främsta Afghanistan-kännare Nancy Hatch Dupree. Boken täcker in åren 1995-2007. Köp den i Svenska Afghanistankommitténs webbutik www.sak.se/butik

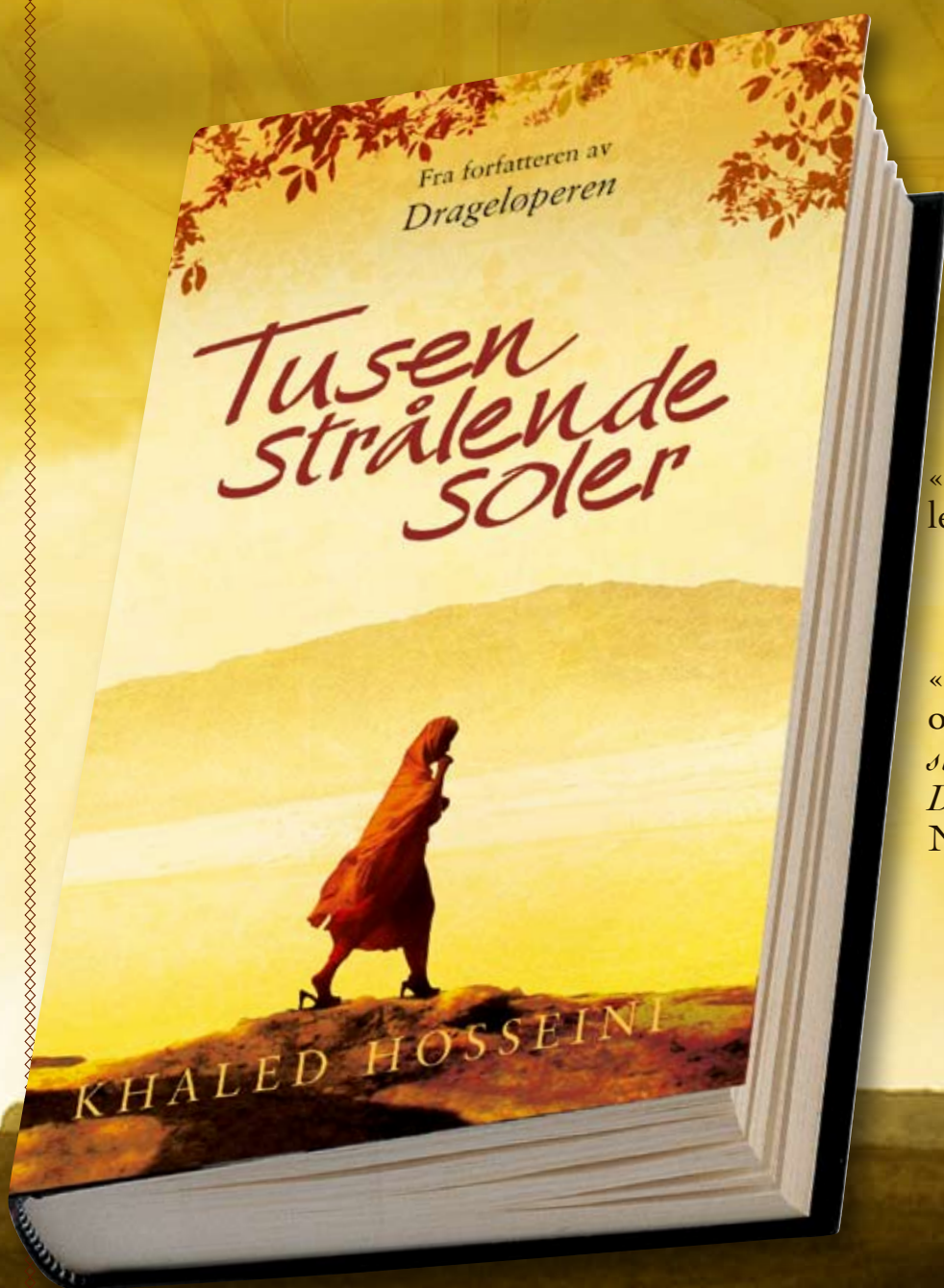
Pris | 250 SEK (exkl frakt)

Ny stor suksess!

«Etter *Drageløperen* var forventningene skyhøye. Hosseini har ikke bare innfridd, denne romanen er uforlignelig.»

May Grethe Lerum, VG

«En ny, strålende leseropp-
levelse fra Khaled Hosseini».

Svein Jobs Ottesen, Aftenposten

«I tilfelle du skulle lure på
om Khaled Hosseini's *Tusen
strålende soler* er like god som
Drageløperen, her er svaret:
Nei. Den er bedre».

Washington Post